

Stängsling mot vatten

Jens Frank

Risken för rovdjursangrepp på tamdjur är större i hagar som avgränsas av vatten än i hagar som har stängsel kring hela betesmarken. Exakt hur mycket större risken är vet vi inte, men vi jobbar med att försöka hitta metoder som kan minska den.

I det här faktabladet redovisar vi åtgärder som testats i varierande, men begränsad omfattning. Syftet är att inspirera och sporra till fler idéer och åtgärdsförslag inför framtiden.

Bakgrund

Under 2017 ringde vi runt till ett slumpmässigt urval fårägare i Syd- och Mellansverige för att ta reda på hur många beteshagar de hade som på någon sida avgränsades av vatten. 10 % av alla fårhagarna i området gjorde det. Om risken för rovdjursangrepp vore lika stor i hagar som avgränsas av vatten som i andra hagar så borde alltså ett av tio rovdjursangrepp ske i sådana hagar.

Efter en genomgång av besiktigade rovdjursangrepp i samma område fann vi att fyra av tio angrepp hade inträffat i hagar som avgränsats av vatten på åtminstone en sida. Det innebär att djur innanför sådana hägn verkar löpa fyra gånger så stor risk för rovdjursangrepp än djur i hägn som är helt omgivna av stängsel.

Nedan beskriver vi några åtgärder som används för att minska risken för rovdjursangrepp i hagar som avgränsas av vatten. Tyvärr finns i dagsläget inga systematiska undersökningar som visar hur effektiva åtgärderna är. Att risken för rovdjursangrepp på tamdjur är relativt liten i Sverige är givetvis bra, men det innebär också att det är svårt att utvärdera effekter av olika förebyggande åtgärder på ett bra sätt. Det kommer förmodligen att ta lång tid innan vi säkert kan säga hur effektiva åtgärderna nedan verkligen är.

Vattenlapptyg

Långa linor med hängande tyglappar har använts under lång tid för att stänga in och styra vargar vid vargjakt. Ett lapptyg utgör inte ett fysiskt hinder; vargar skulle lätt kunna springa under det. Av någon anledning undviker de dock att göra det, i synnerhet om tyglapparna hänger så att de rör sig i vinden. Lapptyg verkar istället fungera som ett mentalt hinder för vargar. Därför har de även använts för att stänga ute eller styra vargar från tamdjur. Även om vi inte vet exakt hur effektiva lapptyg är som förebyggande åtgärd används de numer av de flesta länsstyrelser i Sverige som en akut åtgärd att ta till direkt efter ett vargangrepp på får.

Ett "lapptyg" av bojar och vajande flaggor på vatten är egentligen inte heller något problem för en varg att simma igenom. Tanken är dock att

Bild 1. Exempel på bete där ett vattenlapptyg satts ut i vattnet ca 20 m från stranden.

samma mentala hinder som på land ska göra vargar mindre benägna att göra det. Repet som håller ihop de flaggförsedda flytbojarna fästs på land där stängslet ansluter mot vattnet.

Effekten av ett vattenlapptyg är förmodligen större ju tätare flaggorna sitter. Ett tätt lapptyg är dock både dyrare och svårare att lägga ut och ta upp (höst och vår) samt passera med båt. I ett försök att balansera för- och nackdelar har vi valt att sätta flytbojar

med flaggor var tionde meter (bild 2). Vattenlapptyget bör placeras åtminstone 20 meter ut i vattnet, så att inte vargar eller andra rovdjur kan gå runt det i strandkanten. För att hålla det på plats behövs ankare som fästs i lapptyget med rep. Antalet ankare som behövs beror framförallt på hur långt lapptyget är och på hur stora vågor som kan uppstå i vattendraget. En tumregel kan vara tre ankare (minst 6 kg vardera) per 100 meter.

Bild 2. Utförandet av ett vattenlapptyg är i grunden detsamma som för ett konventionellt lapptyg, men monteras på flytlina och bojar istället för på pinnar och tråd. I Sverige används lapptyg på vatten i ett mindre antal fårbesättningar. Foto: Andreas Norin

En svag punkt uppstår där stängslet tar slut och lapptyget tar vid (bild 1). Efter-
som vattennivåerna varierar kan det
uppstå tillfällen då det blir enkelt för ett
rovdjur att gå i strandlinjen mellan lapp-
tyget och den sista stängselstolpen. Så-
dana punkter bör kompletteras med till
exempel en ljudskrämma modell Critter
Gitter.

Särskild fålla med eller utan automatisk grind

De flesta rovdjursangrepp på tamdjur
inträffar på natten. Genom att hålla
får i hagar med rovdjursavvisande
stängsel på natten kan man mer än
halvera risken för angrepp. Får som
betar i hagar som till viss del avgrän-
sas av vatten bör därför i första hand
göra det endast under dagtid. På nat-
ten tas de sedan in i en del av hagen
som har stängsel på alla sidor. Fåren
kan lära sig att gå upp från strandbetet
på kvällen om man fodrar dem med lite
kraftfoder eller annat gott i nattfällan.

Vi har experimenterat med att an-
vända en automatisk (tidsstyrd) grind
som öppnas kl 6.00 och stängs kl 18.00.
Den kan kombineras med en batte-
ridriven foderspridare som aktiveras
i nattfällan strax innan kl 18, för att
skapa en vana hos fåren att gå dit då.
Systemet kan bli brukbart på sikt,
men det behövs mer utvecklingsarbete
innan det fungerar smidigt i alla lägen
(bild 4).

Bild 3. Exempel på bete där en hage som avgränsas av vatten används endast på dagen.

Bild 4. Solcellsdriven grind som öppnas och
stängs automatiskt morgon och kväll. Grinden
håller fåren borta från de delar av hagen som
avgränsas av vatten under natten, då risken för
angrepp är större. Foto: Jens Frank

Kättingar på lina

Beteshagar som genomkorsas av ett vattendrag har svaga punkter där vattendraget rinner in i och ut ur hagen. Att sätta stängsel över vattnet är ofta besvärligt med tanke på att vattenståndet varierar och att is och annat kan fastna i stängslet och dra det med sig. En smidigare lösning är att spänna ett rep eller en vajer över vattendraget och förse det med kättingar av metall eller plast som hänger ned mot vattnet. Vi antar att ett sådant kättingrep fungerar på samma sätt som lapptyg och utgör ett mentalt hinder för rovdjur som rör sig längs strandkanten eller i vattnet. Vi har testat kättingrep över rinnande vattendrag under fem år och kan konstatera att de står emot såväl vårfloder som höstregn.

Bild 5. Exempel på bete där kättingrep har spänns över ett vattendrag som genomkorsar en beteshage.

Bild 6. Kättingar på lina/kättingrep. Foto: Andreas Norin